

Re-Shaping Cultural Policies

UNESCO kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsiooni täitmise globaalne aruanne (2018)

UNESCO kultuuri väljendusvormide kaitse konventsiooni 2018. aasta ülemaailmses aruandes analüüsitakse, millised on edusammud konventsiooni rakendamisel võrreldes eelmise, 2015. aastal avaldatud üleilmse aruandega. Raportite fookus on säästval arengul (tulenevalt ÜRO 2030 säästva arengu eesmärkidest), paljuski jälgitakse just arengumaade olukorda. Eesmärk on pakkuda uut infot kultuuripoliitikate kujundamiseks.

Aruande põhijäreldused:

1. Kultuur ja säästev areng. ÜROs kokku lepitud säästva arengu eesmärgid (ÜRO tegevuskava 2030) tunnistavad loovuse rolli säästvas arengus. Sellegipoolest on **kultuurivaldkonda suunatav osa arenguabist viimase kümnendi väikseim**. Samal ajal on riikide tasandil kultuuri järjest rohkem lõimitud rahvuslikesse arenguplaanidesse ja strateegiatesse (eriti nn globaalse lõuna riikides). Kasvanud on ka linnade investeeringud sealse loovtööstuse arendamiseks.
2. Kultuuri väljendusvahendid digitaalsel ajastul. Esimest korda ajaloos moodustavad digitaalsed allikad 50% salvestatud muusika turu tuludest, kasvades ligi 18% üksnes eelmise aasta jooksul (tulenevalt striimimisest saadud tulude järsust kasvust). Samal ajal kui internet muudab kultuuri väärtusahelat võrgustikupõhiseks, esitab e-kaubandus väljakutse nii kultuuri- kui kaubanduspoliitikatele, mille eesmärk on edendada kultuuriliste väljendusvahendite mitmekesisust. Selleks, **et luua paremaid poliitikaid ja rääkida läbi õiglaseid kaubanduskokkuleppeid, on vaja koheselt parandada andmekogumist digitaalsete kanalite kaudu teenitud tulude kohta ning selle kohta, kuidas need tulud jagunevad platvormide ja loojate vahel.** Tuleb hoolikalt jälgida, millises suhtes on omavahel suured platvormid, suurandmed, tehisintellekt ja kultuuriliste väljendusvormide mitmekesisus, et tulevikus loodav kultuurisisu ei oleks vaid käputäie jagamisplatvormide või levitajate omand.
3. Kunstilised vabadused. **Kunstnike vastased rünnakud on viimastel aastatel sagenenud**, sealhulgas digitaalses keskkonnas, kus kunstilise vabaduse uuteks ohtudeks on jälgimine ja küberkius (*online trolling*). Teisalt on kasvanud ka teadlikkus neist ohtudest ning tekkinud on hulk algatusi, mis toetavad kunstnike ühiskondlikke ja majanduslikke õigusi (eriti Aafrikas). Samal ajal kui tühistatakse solvanguid käsitlevaid seadusi (avardades kunstnike väljendusvabadust), on kunsti ohjeldamiseks kasutatud seadusi, mis puudutavad terrorismi ja riiklikku julgeolekut.
4. Sooline tasakaal loovsektorites. Samal ajal kui pooled loomemajanduses hõivatutest on naised, **püsib valdkonnas sooline lõhe** - ebavõrdne on nii palgatase, juurdepääs

rahastusele kui ka loomingu eest saadav tasu. Naised on loomingulistest rollides alaesindatud ning otsustajate seas vähemuses.

5. Kunstnike ja kultuuriprofessionaalide mobiilsus. Liikumisvabaduse piiramine teeb töö kultuuri- ja loomevaldkondades keeruliseks, eriti arengumaadest (nn globaalsest lõunast) pärit loovisikutele. Kunstnikud ja kultuuriprofessionaalid peavad reisima, et esineda, uut publikut otsida, osaleda residentuurides või saada osa võrgustike tööst. Piirangute seadmine reisimisele (n takistused viisade taotlemisel) tähendab globaalse lõuna kunstnikele, et nende osalemine kunstibiennaalidel või filmifestivalidel pole tagatud isegi siis, kui nad on sinna kutsutud oma töid esitlema või auhindu vastu võtma.
6. Kultuuri juhtimine. Kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsioon on pakkunud ainekultuuri ja õiguslikku alust kultuuripoliitikate kujundamiseks, samuti nende kohandamiseks muutuvatele oludele ja vajadustele vastavaks. Konventsiooni osalised on teinud edusamme poliitikate ja meetmete rakendamisel terve väärtusahela ulatuses, eriti märkimisväärne on digitaalse kunstiloome toetamine, loovettevõtlike toetamine, kultuurivaldkondade kaasajastamise kiirendamine, levi edendamine ja autoriõiguse kaasajastamine. Arenenud on koostööl põhinev juhtimine ja paljusid sidusgrupe hõlmav poliitikakujundamine, eriti osades arengumaades. Kodanikuühiskonna osalusest jääb poliitikate kujundamisel siiski veel puudu. Seetõttu **on vaja rohkem panustada sellesse, et poliitikakujundamine oleks avatum, läbipaistvam ja osalust soosivam**.
7. Kultuurikaupadesse ja -teenustesse investeerimine ning nendega kauplemine. 2005. aastal vastu võetud konventsioon tunnustab ametlikult, et kultuurikaubad ja -teenused kannavad lisaks olulisele majanduslikule väärtusele identiteete, tähendusi ja väärtusi. See **avab võimaluse käsitleda kultuurikaupu ja -teenuseid väljaspool üldisi kaubandusreegleid**. Konventsiooniosalised saavad õiguslikult viidata 2005. aasta dokumendile, kui on vaja välja töötada siseriiklikke poliitikaid ja meetmeid, mida tavapärasel tähenduses vaadeldaks turutõrgetena. Aastatel 2015-2017 on sõlmitud vähemalt kaheksa kahepoolset ja piirkondlikku vabakaubanduslepet, kus on sees kas kultuuripeatükid või kohustused, mis on kooskõlas 2005. aasta konventsiooni eesmärkide ja põhimõtetega. Kuigi suuri regioone hõlmavate koostöölepete läbirääkimistel on jäänud vähe ruumi 2005. aasta konventsiooni eesmärkide ja põhimõtete kaasamiseks, on mõnel Vaikse ookeani kaubanduslepe (*TransPacific-Partnership, TPP*) osalisel õnnestunud viia sisse olulised kultuurilised kitsendused, et kaitsta ja edendada kultuuriliste väljendusvahendite mitmekesisust.

Aruande kodulehekülj: <https://en.unesco.org/creativity/global-report-2018>

Kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsioon (2005): <https://unesco.ee/kultuuri-valjendusvormide-mitmekesisuse-kaitse-ja-edendamise-konventsioon-2/>